

Sinterklaas en andere opstellen

Sinterklaas

Herfst

*Het wetenschappelijk verslag 2007 van
het IPCC over de klimaatverandering –
een samenvatting*

Jan Bauwens

D/2009/Jan Bauwens, uitgever

Sinterklaas

Bijna zeventien eeuwen geleden overleed op een zesde december bisschop Nicolaas van Myra in Lycië, Klein-Azië. Talloze wonderen aan hem toegeschreven leidden zo'n zeven eeuwen later tot zijn heiligverklaring en tot vandaag wordt de gemijterde man als kindervriend herdacht. Zoals alle dingen in deze tijd is ook die herdenking sterk gecommmercialiseerd en het feest houdt in dat aan kinderen allerlei lekkers maar vooral ook speelgoed wordt geschonken. Uiteraard is er een rijkere sint voor de rijkere kinderen, maar wat het speelgoed betreft, treffen de armere kinderen het meestal beter omdat kinderen nu eenmaal liever spelen met lege doosjes dan met gesofisticeerde elektronische apparatuur. Die laatste laat kinderen wel toe om gedurende enkele minuten de bewondering van hun onmiddellijke omgeving af te dwingen, maar van enigerlei spel is geen sprake meer: het afgewerkte product dient bijvoorbeeld om, met afstandsbediening bestuurd, over het vloerkleed te razen en het verdraagt geen verdere interpretaties vanwege de fantasie, die het al-

dus een domper opzet. Lege dozen daarentegen - zo bevestigen beslist al wie van die erbarmelijke elektronica gespaard bleven - herbergen een schat aan mogelijkheden.

Het spel komt immers niet voort uit het speelgoed maar uit de geest van de spel lustigen: zonder moeite en in een handomdraai promoveren zij prompt een rij stoelen tot locomotieven en benoemen zij elkaar tot conducteurs en reizigers. Meer dan een afspraak - "Het zij zo!" - is er niet nodig voor de creatie van een nieuwe werkelijkheid welke alleen de participanten aan het spel kunnen kennen en ervaren. De geniale dramaturg, Lars von Trier, heeft deze inzichten met alle succes toegepast in creaties zoals *Dogville*: de toeschouwer heeft geen decor nodig, het volstaat dat hij aanvaardt dat een krijtlijn een muur vertegenwoordigt, zoals het ook volstaat dat hij - voor de duur van het spel - aanvaardt dat de mensen op de planken met hun rollen samenvallen.

Mensen spelen beslist om velerlei redenen, maar de uiteindelijke drijfveer ligt wellicht hierin dat het spel verkieslijker is

dan de naakte werkelijkheid, zoals ook letterlijk het aangekleed-zijn geprefereerd wordt boven de naaktheid. Mensen worden niet geboren met kleren aan en evenmin luisteren zij uit zichzelf naar een naam: de naamgeving luidt het spel in dat zich met het leven zal verweven; het is een eerste afspraak en meteen een eerste speldaad, het toekennen van de simpele rol "er te zijn".

Misschien is een bestaan zonder spelelementen nu eenmaal ondraaglijk of zelfs onmogelijk voor mensen of voor hoger ontwikkelde zoogdieren in het algemeen, want betekenistoekenningen kunnen, behalve louter franjes, ook katalysatoren voor de communicatie zijn of voor de onderlinge samenwerking. Afspraken naleven is wat *fair-play* betekent, maar de ad-der hier onder het gras bestaat in het verlies van de juiste proporties: in het hardnekkige afdwingen van ernst voor wat uiteindelijk *slechts* spel is én in het met een spelgeest omhullen van heel ernstige zaken, liggen de kiemen van een algehele desintegratie.

Religie kan principieel misschien voor heel wat mensen het leven aangenamer maken omdat het perspectieven biedt die verder reiken dan het jammerlijk onrechtvaardige graf waarin men vaker onvoorzien door dom toeval in een handomdraai terecht komt, maar het doden of zelfs maar het van zijn vrijheid beroven van een mens om aldus, zoals men dat toentertijd zo mooi kon zeggen, hem tegen zichzelf te beschermen en zijn ziel te redden, is evenzeer een aanfluiting van de rechtvaardigheid, het is gewis een stap te ver, het is waanzin of misdaad. Van eenzelfde soort van criminaliteit is sprake waar maatschappelijke of politieke wetten, afspraken of rolpatronen zich verheffen boven het leven zelf, zodat iemand dan pas als mens wordt erkend als hij eerst over een burgerlijke identiteit beschikt. Papierlozen zijn niet ingeschreven in het zichzelf zo groot wanende spel van het burgerschap en zij kunnen derhalve geen aanspraak maken op enigerlei vorm van mens-zijn of zelfs van gewoon bestaan: hun bestaan vloekt met de maatschappelijke speltheorie die blijft zweren bij de middeleeuwse slogan dat "wat niet in de

boeken staat, ook niet in de wereld kan bestaan": "Quod non est in scriptis (/Scriptis), non est in mundi".

Ernst en spel: geen van beide kan het monopolie opeisen over het bestaan en hun co-existentie is een moeilijke evenwichts-oefening, een soms bizarre koorddanserij. Er is principieel niet zo heel veel materiële werkelijkheid nodig om een spel op touw te kunnen zetten, dat leren ons telkenjare weer de arme kinderen die met lege dozen Sinterklaas blijven vieren: aldus voegen zij onophoudelijk wonderen toe aan de vele mirakelen die deze heilige man verrichtte, uitgerekend voor de armste kinderen. En misschien is dat nog het grootste wonder van allemaal: dat het meest fantastische spel als bij toverslag gespeeld kan worden met alleen maar lege dozen en voor de rest een heel klein beetje goede wil.

1 december 2008

Herfst

Het verleden levert een aantal beroemde figuren op welke die eigenschap bezitten dat ze kenmerken die in ieder van ons zitten, op een exponentiële wijze ontplooid hebben. Al die figuren samen volstaan vaak om alle kenmerken van de algemene mens te vormen en zo ook het beeld van die mens zelf, het voorbeeld of het archetype. Van dat archetype zijn wij dan meestal zeer onvolmaakte afgietsels, in die zin dan dat bij ons bepaalde kenmerken in overdreven mate aanwezig zijn, terwijl andere daarentegen geheel ontbreken. Het ideaal - de ideale mens - verkrijgt men pas middels een creatieve droomarbeid waarin men flarden van wat men op straat, in de handboeken en films of in zijn eigenste fantasie ooit zag, met die fantasie aaneen rijgt totdat men aldus een bevredigend geheel bekomt, hetwelke men eventueel kan beschrijven in het geval men een schrijver is, of kan schilderen of tekenen in het geval men een schilder is ofwel een tekenaar. Het product van dat werk is min of meer bevredigend voor ons oog, wat niet kan

gezegd worden van de ruwe materie waaruit het is opgebouwd. Daarentegen is wat wij tot stand brengen in onze creatieve arbeid, louter fictie en dus in feite materieel onbestaande, terwijl de echte creaturen helaas onvolmaakte en ons nimmer bevredigende wezens zijn. Heel uitzonderlijk gebeurt het wel eens dat een gedroomde figuur rondwandelt in de dagdagelijkse werkelijkheid en, is dat eenmaal het geval, dan gaat het vaak meteen om een zo uitzonderlijke verschijning dat zij zelfs niet gedroomd had kunnen worden: een ster. Edoch, sterren worden nog veel meer dan alle andere wezens door ons bedroomd.

Waar het uiteindelijk telkens om gaat, is dat de naakte werkelijkheid helemaal niet te verteren is. Alsof die dit van zichzelf al enigszins weet, spint hij dan ook reeds van nature zijn wangestalten in, in allerlei cocons, vliezen en huiden. Het menselijk lichaam of dat van eender welk dier, is, zoals elkeen weet, een bloederig, asymmetrisch allegaartje van organen, pezen en slijmbeurzen dat bij de geringste aanblik zelfs de meest onverstoorbaren zou doen walgen, maar de natuur weet

ons met een vlies, niet dikker dan een vel, om de tuin te leiden en dat vlies verbergt niet alleen al die rotzooi voor onze ogen, doch het zorgt er tevens voor dat die ingepakte troep, welke ieder normaal mens doet kokhalzen, bovendien aantrekkelijk wordt gevonden - soms zelfs zodanig aantrekkelijk dat wie er door afgewezen worden, zich in wanhoop van het leven benemen.

Een vermaard professor herhaalt telkenjare in zijn door jonge mensen druk bijgewoonde colleges dat een mens niets anders en ook niets meer is dan een buisje met een *input* en een *output*, een ingang en een uitgang. Langs de ingang gaat er voedsel naar binnen in het buisje. Het buisje produceert zuren die het voedsel verteren. Eenmaal de voedzame stoffen aan dat voedsel onttrokken zijn, wordt het restant via de uitgang uitgescheiden. Het restant verspreidt een vandaag als 'kwalijk' bestempelde geur, ofschoon het een zeer voedzame specie vormt voor planten, bomen en allerlei andere gewassen waarmee mens en dier zich voeden. Met de energie die het buisje onttrekt aan de specie die er langs gaat,

kan het zelf in leven blijven, wat eigenlijk weinig meer betekent dan dat het kan blijven eten en zich vervolgens van ballast ontdoen. Het kan zich zo ook verplaatsen, wat nodig is om op voedsel te jagen, en tenslotte plant het zich voort - een manier van voortbestaan die eigenlijk een wanhoopspoging is om te ontsnappen aan de dood. Alsof die dood dan zoveel erger was dan het bestaan dat zichzelf immers in stand houdt zonder goed te weten waarom.

De toren van Babel komt in het nieuws als ware hij een kankergezwel: een alle energie naar zich toe trekkend bouwwerk dat heeft opgehouden met groeien omdat alle toegevoerde waren worden opgebruikt aan de onderhoudswerken nog vooraleer er ook maar aan groei gedacht kan worden. De toren houdt zichzelf in stand zoals hij is, en hij dient dan ook geen ander doel meer dan zijn zelfhandhaving, wat betekent dat hij feitelijk geen functie heeft, geïsoleerd staat van zijn omgeving en, om zo te zeggen, in feite 'in de weg' staat. De toren symboliseert niet alleen de grenzen aan de groei, zoals het Bariloche-rapport van de

Club van Rome ons wil doen geloven, maar hij staat tevens symbool voor het wezenlijke van een levend organisme, dat immers louter omwille van zichzelf bestaat. In het licht van de toren van Babel, verschijnt het leven zelf in al zijn doelloosheid, of beter: in al zijn op dat ene doel gericht zijn, namelijk "zichzelf". De toren van Babel staat voor de ik-gerichtheid van al wat leeft, voor de zelfbehoudsdrang en voor het soortbehoud. Het enige verschil tussen de toren en de cel - of het organisme - zit hem misschien daarin dat de toren zichzelf niet voortplant - planten en dieren doen dat in de regel wel. Anderzijds compenseert de toren dit 'tekort' wellicht vooral door zich spontaan te regenereren.

Teneinde enigszins te kunnen ontsnappen aan de dan toch uiteindelijk ondraaglijke confrontatie met de eigen doelloosheid en met de gevangenschap in zichzelf, heeft ook hier de natuur als het ware gezorgd voor de vorming van vliezen waarachter het wanstaltige niet alleen verhuld wordt maar waardoor het tevens aantrekkelijk gaat ogen. De toren zorgt namelijk voor zijn eigen architectuur, en hij doet ook

pogingen om zich tegenover de omgeving als een interessante identiteit te bevestigen. Hij tracht bij alles wat er rond gaat, staat en draait, de indruk te wekken van zijn eigen eenheid, alsof alle stenen en alle andere onderdelen waaruit hij is opgebouwd, samen niet alleen de *illusie* scheppen van één ondeelbaar wezen, maar alsof zij dat allemaal samen ook echt *zijn*. Alle onderdelen van de toren gaan warempel danig samenwerken om die indruk aan de buitenwereld kond te doen, en wel met zulk een ijver alsof hun eigen voortbestaan ervan afhing - en misschien is dat ook wel zo.

Op dezelfde manier nu, ijveren de onderdelen van een levend organisme gestaag om zich te verenigen tot een identiteit tegenover de ganse wereld daarbuiten. En ze doen dat met zo'n overtuigingskracht alsof ze er zelf in geloofden. Niets is natuurlijk minder waar want, net zoals de toren zijn eenheid enkel dankt aan de architect die daar geheel buiten en boven staat, net zo is het een maatschappelijke wettekst die aan elk individu een vaste identiteit toekent, met bezittingen die worden verdiend, betaald,

verkocht, kortom: met eigen verdiensten en ook schuldenlasten. Warempel: de kerfstok is de ruggengraat der identiteit, de bankrekening zit aan het individu vastgehaakt in een soms bedroevende onveranderlijkheid, en zij valt met dat individu ook samen: het geheel van zijn bezittingen en zijn schulden maakt iemand tot wie hij is en niemand kan zich daarvan bevrijden dan door een gril van het lot zelf - een winnend tombolanummer of een ongeluk met dodelijke afloop. Het individu - de identiteit - wordt niet gemaakt door zijn samenstellende onderdelen, doch door datgene waarvan hij zelf een onderdeelje is, door datgene wat hij op zijn beurt helpt samen te stellen!

Alsof de gruwel nog niet groot genoeg is, dient men zich bovendien rekenschap te geven van het feit dat al deze samenstellingen, deze interessante eenheden, torens, wezens... uiteindelijk slechts producten van dromen zijn. Zonder de gedachten of de spoken waarmede men de naakte dingen kan bekleden, zijn eenheden, vormen, bewegingen en zo meer, volstrekt

ondenkbaar en is er ook geen continuïteit meer die het ene aan het andere vasthaakt en die de tijd doet zijn waarin iets of iemand zich kan afspelen en kan voorbijgaan. Zonder de droom is er geen geschiedenis, geen geest, maar ook geen gestalte, geen verhaal en zelfs geen vorm. De droom is het vlies dat zich over - uiteindelijk - de leegte spant, zodat wij de indruk krijgen van een groot en soms zelfs lichtend volume, waar op de keper beschouwd eigenlijk slechts sprake is van een windbuil of iets in die zin - en is dat niet de essentie van de herfst?

21 september 2008

Het wetenschappelijk ver- slag 2007 van het IPCC over de klimaatverandering – een samenvatting

Ingevolge allerlei alarmerende berichten inzake klimaat en milieu, besloten in 1988 de wereldwijde vereniging van de weerdeskundigen (WMO) samen met (het Milieuplan van) de VN (UNEP) tot de stichting het IPCC (*Intergovernmental Panel on Climate Change*): een wereldwijd panel dat de wetenschappelijke gegevens verzamelt over klimaatverandering en wat daarbij komt kijken, en dat ook moet onderzoeken hoe er eventueel kan bijgestuurd worden waar het klimaat uit de bocht dreigt te gaan. Het IPCC telt drie werkgroepen. De eerste doet wetenschappelijk onderzoek en bracht een rapport uit dat op 2 februari 2007 te Parijs werd goedgekeurd. Over de eerste helft van dat rapport handelt dit artikel (- de tweede helft is meer toegespitst op voorspellingen). Ter vervollediging: het rapport van de tweede werkgroep, die de gevolgen van de klimaatverandering bespreekt,

werd op 6 april 2007 te Brussel goedgekeurd, en het rapport van de derde werkgroep, dat nagaat hoe de klimaatverandering beperkt zou kunnen worden, zal op 3 mei 2007 worden voorgesteld te Bangkok.

De klimaatverandering wordt toegeschreven aan het zogenaamde broeikaseffect. In een broeikas is het warmer dan daarbuiten, omdat er meer zonnewarmte invalt dan er weer uit ontsnapt. Onze dampkring lijkt van nature op een broeikas, maar als het CO₂-gehalte in de lucht te hoog wordt, wordt dit natuurlijke effect zeer versterkt en loopt het uit de hand. In 1750 waren er in de lucht 280 deeltjes CO₂ per miljoen, in 2005 waren er dat 379. De jongste tien jaar is die toename zelfs sterker dan in de periode van 45 jaar daaraan voorafgaand. Ook methaangas (CH₄) en stikstofdioxide (N₂O), vooral te wijten aan de moderne landbouw, spelen mee: het ging van 715 deeltjes methaan per miljard in 1990 naar 1732 deeltjes in 2005; de hoeveelheid stikstofdioxide in de lucht steeg van 270 deeltjes per miljard in 1750 tot 319 deeltjes in 2005 .

Onderzoek van de neerslag van roet in ijslagen, laat duidelijk zien dat het CO₂-gehalte in de atmosfeer fors steeg sinds 1750, toen de industriële revolutie uitbrak en fabrieken als paddenstoelen uit de grond schoten. Sinds die datum is de gemiddelde temperatuur op aarde, vergeleken bij de voorafgaande eeuwen, ook ongewoon snel beginnen te stijgen. Op een grafiek ziet die stijgende curve eruit als een golfstick, waaraan ze dan ook haar populaire naam ontleent. [Uiteraard spelen ook vulkaanuitbarstingen een rol in roetvorming, maar zij hoeven niet meegeteld te worden omdat ze er altijd al geweest zijn, en wel op een regelmatig terugkerende manier.] En zo staat het nu als een paal boven water dat de mens de bruuske opwarming veroorzaakt: wat sinds 1750 is gebeurd, heeft zijn gelijke niet in de voorafgaande 10.000 jaar.

Naast CO₂, CH₄ en N₂O, de drie hoofdschuldigen, zijn er ook nog de uitstoot door vliegtuigen, de stoffen die de ozonlaag aantasten en de veranderde zonne-activiteit, maar dezen wegen niet op tegen het eerst genoemde drietal.

De meetmethoden zijn in de jongste tien jaren fel verbeterd, maar voor bepaalde regio's blijft het moeilijk om correcte metingen te doen. Vast staat nu wel dat de lucht en het oceaانwater steeds warmer worden, dat overal ter wereld sneeuw en ijs smelten en dat het zeeniveau stijgt. Een voor zichzelf sprekend voorbeeld is dat elf van de jongste twaalf jaren behoren tot de twaalf warmste jaren sinds het begin van de metingen in 1850. Er zijn ook metingen gebeurd in de middenlagen en in de hoogste lagen van de troposfeer, en ook die geven temperatuurstijgingen vergelijkbaar met die welke gemeten worden aan de grond. Hetzelfde geldt voor sinds 1961 uitgevoerde metingen van de zee-watertemperatuur tot op een diepte van 3000 meter: de oceanen blijken zelfs 80 pct. van het totaal aan supplementaire warmte in het klimaat, in zich te dragen.

Omdat warmere lucht meer waterdamp kan vasthouden, ziet men nu ook dat er meer waterdamp aanwezig is in de dampkring. Tegelijk is het zeeniveau gestegen: een stijging van 1,1 mm per jaar tussen 1961 en 2003, en 3,1 mm per jaar tussen 1993 en 2003 [dat is dus een stijging van

ongeveer 7 cm in de jongste 40 jaar], vooral ingevolge de verwarming en de afsmelting van de ijskappen (het afbreken van ijsschotsen en het dunner worden van de ijslaag) en de gletsjers. Aan de polen stijgt de temperatuur nu twee keer zo snel als elders ter wereld. De poolkap krimpt met zo'n 3 pct. per jaar: gedurende de zomer is dat zelfs 9 pct. Het Noordelijke permaforstgebied (dat is: daar waar het eeuwig vriest) krimpt met 7 pct. per jaar, en in de zomer zelfs met 15 pct., en die inkrimping gebeurt steeds sneller.

De Sahel, het Middellands-Zeegebied, Zuid-Afrika en Zuidelijk Azië drogen uit. Sinds 1960 is de windsterkte toegenomen in de beide hemisferen. Sinds 1970 zijn intensievere en langere perioden van droogte gemeten, samen met de hogere temperaturen zowel ter land als ter zee, vooral in de tropen en de subtropen, wat gepaard gaat met hevigere neerslag. In de jongste vijftig jaar zijn er ook veranderingen gemeten in de temperatuurspieken: de koudepieken worden zeldzamer en de hittegolven stapelen zich op. Sinds 1970 zijn er meer en hevigere tropische cyclonen. Al deze veranderingen zijn hoogst waar-

schijnlijk het gevolg van de menselijke activiteit.

Een eigen kleine bedenking hierbij: zolang de temperatuur stijgt, houden wij het waarschijnlijk nog wel een tijdje uit. Het gevaar lijkt mij pas groot te worden als (bijvoorbeeld door drastische menselijke ingrepen, maar gebeurlijk ook ingevolge natuurlijke, zelfregulatie, zoals reeds merkbaar in de stilvallende golfstroom) de temperatuur zou worden teruggebracht. Immers, als het weer kouder gaat worden, zal al het water dat nu in de (warme) atmosfeer wordt vastgehouden, er weer uit vallen. En krijgen we dan niet een zondvloed?

Voor het oorspronkelijke verslag, zie: http://ipcc-wg1.ucar.edu/wg1/docs/WG1AR4_SPM_Approved_05Feb.pdf

26 april 2007